

Η εκπαιδευτική βιογραφία ως εργαλείο αναστοχασμού των εκπαιδευτικών (ένα βιωματικό εργαστήριο)

Δρ. Κουλαουζίδης Γιώργος – Δρ. Παζιώνη-Καλλή Κατερίνα
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Εισαγωγή

Το εργαστήριο αυτό στηρίζεται στην παραδοχή ότι ο αναστοχασμός των εκπαιδευτικών μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο για τη βελτίωση της διδακτικής τους πρακτικής και ως βοήθημα για την προώθηση της προσωπικής και της επαγγελματικής τους ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, θα παρουσιαστεί βιωματικά, «βήμα προς βήμα», η **εκπαιδευτική βιογραφία** ως εργαλείο αναστοχασμού που συμβάλλει στην κατανόηση της διεργασίας της μάθησης καθώς δίνει τη δυνατότητα κριτικού στοχασμού με αφορμή παλαιότερες εμπειρίες και γεγονότα από τη ζωή μας. Υποστηρίζουμε ότι η συγκεκριμένη πρακτική «ενδοσκόπησης» είναι δυνατό να αποτελέσει μια εξαιρετική τακτική διευκόλυνσης για αναστοχασμό επάνω στο έργο των εκπαιδευτικών αλλά και, ενδεχομένως, να αξιοποιηθεί ως εκπαιδευτική εφαρμογή μέσα στην τάξη. Στο κείμενο που ακολουθεί περιγράφουμε μερικά βασικά στοιχεία που αφορούν στην εκπαιδευτική βιογραφία ως μέθοδο.

Εκπαιδευτική βιογραφία

Στη βιβλιογραφία της εκπαίδευσης ενηλίκων ο όρος εκπαιδευτική βιογραφία γίνεται κατανοητός ως η προφορική ή γραπτή μαρτυρία ενός ατόμου αναφορικά με το άθροισμα των μορφωτικών του εμπειριών είτε εντός είτε εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος (Alheit, *et al* 1995). Σύμφωνα με τον Plummer (2000) οι εκπαιδευτικές βιογραφίες αποτελούν θεματικά τεκμήρια ζωής στα οποία το υλικό των δεδομένων είναι αυτό που οργανώνεται γύρω από το θέμα των μορφωτικών εμπειριών ενός ατόμου.

Αρχικά η εκπαιδευτική βιογραφία ενός ατόμου εμπεριέχει την ιστορία της οικοδόμησης του τρόπου με τον οποίο το άτομο μαθαίνει (Demetrio, 1991). Επιπρόσθετα όμως μια εκπαιδευτική βιογραφία εμπεριέχει σχεδόν αναπόφευκτα και την αλληλεπίδραση του κάθε ατόμου με το εκπαιδευτικό περιβάλλον και τα κεντρικά και περιφερειακά στοιχεία του (Dominicè, 1990, 2000, 2007). Ειδικότερα η εκπαιδευτική βιογραφία ενός εκπαιδευτικού, δεν περιέχει μόνο ζητήματα μορφωτικών εμπειριών και επαγγελματικής σταδιοδρομίας αλλά περιλαμβάνει και διαστάσεις της οικογενειακής ζωής, της σχολικής ζωής, ατομικά χαρακτηριστικά, αξίες καθώς και ιδιαίτερα στοιχεία που είναι στην ουσία επιρροές προς τις επαγγελματικές επιλογές, δηλαδή προς το ίδιο το επάγγελμα του εκπαιδευτικού (Atkinson, 1998· Κουλαουζίδης, 2010).

Οι εκπαιδευτικές βιογραφίες, όπως και οι βιογραφίες γενικότερα, είναι το αποτέλεσμα προσωπικών διαδρομών που δεν είναι δυνατό να περιγραφούν από ένα μοντέλο και φυσικά δεν είναι δυνατό να επαναληφθούν ή να οδηγήσουν σε γενικεύσεις (Πανταζής, 2003· Τσιώλης, 2006). Ωστόσο, η εκπαιδευτική βιογραφία ενός ατόμου αλλά ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικές βιογραφίες των εκπαιδευτικών παρουσιάζουν εύγλωττα και μοναδικά, τον τρόπο που τα άτομα αλληλεπιδρούν με το εκπαιδευτικό περιβάλλον και δομούν τη διαδρομή που οδηγεί στην ανάπτυξη και συντήρηση της αντίληψής τους για την επαγγελματική λειτουργία τους (Dominicè, 2000).

Κατά συνέπεια ο στόχος μιας εκπαιδευτικής βιογραφίας είναι να αναδείξει το πλαίσιο αναφοράς της μαθησιακής διεργασίας μέσω της οποίας τα άτομα δομούν τη ζωή τους και αποκτούν τις ικανότητές τους. Η ερμηνεία μιας εκπαιδευτικής βιογραφίας εμπεριέχει ρητές αλήθειες. Αλήθειες που έχουν ειπωθεί ή μάλλον που έχουν επιλεγεί να ειπωθούν από τον πληροφορητή. Κατά συνέπεια, η αλήθεια στις βιογραφικές προσεγγίσεις δεν στηρίζεται τόσο σε αδιαμφισβήτητα ιστορικά γεγονότα όσο στην αξιοπιστία της αναδόμησης της βιογραφίας από τον αφηγητή καθώς και στην πειστικότητα με την οποία ερμηνεύονται τόσο οι μεμονωμένες εμπειρίες του αφηγητή όσο και η συνολική του ανάπτυξη (Πανταζής, 2004).

Η **εκπαιδευτική βιογραφία** έχει επινοηθεί και καθιερωθεί από τον Pierre Dominicé (Καθηγητή/Ερευνητή στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης) και αποτελεί, ταυτόχρονα, ερευνητικό όρο και εκπαιδευτική εφαρμογή στο πεδίο εκπαίδευσης ενηλίκων. Στο βιβλίο του «*Learning from our lives*» (2000) περιγράφει την τεχνική ως «ένα σκεπτικό, μια λεπτομερή διερεύνηση για το πώς μαθαίνουν οι ενήλικες, γιατί και τι μαθαίνουν, καθώς και ποιά είναι τα κίνητρα τους για να μάθουν» (σ. xviii). Ο Dominicé (2000), θεωρεί ότι η χρήση της εκπαιδευτικής βιογραφίας μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να αντιληφθούν το μέγεθος της επιρροής που ασκούν οι εκπαιδευτικές εμπειρίες στη ζωή τους, να αναστοχαστούν πάνω σε αυτές τις εμπειρίες και να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους μαθαίνουν.

Όπως και με άλλου είδους βιογραφικά τεκμήρια και με την εκπαιδευτική βιογραφία είναι δυνατό να αναδυθεί ο τρόπος που το ευρύτερο κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο ενός ατόμου επηρεάζει τις ατομικές μαθησιακές διεργασίες στις οποίες αυτό συμμετέχει (Dominicé, 2000). Ο Dominicé χρησιμοποιεί την προσέγγιση της εκπαιδευτικής βιογραφίας σε σεμινάρια που υλοποιεί το Πανεπιστήμιο της Γενεύης για φοιτητές που ειδικεύονται σε σπουδές εκπαίδευσης ή ψυχολογίας ή για την εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων. Έχοντας αποκομίσει πολλές εμπειρίες από την μακρόχρονη εφαρμογή της μεθόδου, ο Dominicé σημειώνει ότι ενώ οι συμμετέχοντες-ουσες εισέρχονται συνήθως στη διαδικασία με αρκετές αντιστάσεις, στην πορεία αυτές μειώνονται και, τελικά, μέσα από μια διεργασία κριτικού αναστοχασμού αμφισβητούν τις παραδοχές τους και με αυτόν τον τρόπο κάθε εκπαιδευόμενος μπορεί να θεωρηθεί εκπαιδευτής του εαυτού του (Χάιτα, 2014).

Επιλογικά

Αντλώντας από τη μελέτη του Dominicé, στο εργαστήριο αυτό θα επιχειρήσουμε να εφαρμόσουμε στην πράξη την τεχνική του και να αναδείξουμε τρόπους αναστοχασμού βάσει προηγούμενων εμπειριών μας, πώς μας διαμόρφωσαν και πώς επηρέασαν τις επιλογές μας στη πορεία της ζωής μας, ειδικά στην επιλογή του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού. Επιπλέον, θα προσπαθήσουμε να θυμηθούμε και να καταγράψουμε ορισμένα κοινωνικά γεγονότα με ευρύτερη απήχηση που συνέβησαν παράλληλα με τα δικά μας βιώματα, χωρίς ωστόσο να είναι επιτακτικό και πειστικό να θυμηθούμε με ακρίβεια διεθνή ή εθνικά συμβάντα που μας άφησαν αδιάφορους. Η αφήγηση – και καταγραφή – προηγούμενων διαμορφωτικών εμπειριών της ζωής μας θα φωτίσει, στο παρόν, τα βιώματά μας από μια διαφορετική οπτική (Παζιώνη-Καλλή, 2012). Θα εστιάσουμε τον αναστοχασμό μας σε μαθησιακές εμπειρίες που θα καταγραφούν σε ένα είδος *ημερολογίου*, χωρίς ωστόσο να είναι υποχρεωτική η απόλυτα διαδοχική σειρά των εμπειριών μας και των γεγονότων που μας διαμόρφωσαν. Βάσει των προαναφερθέντων, το εργαστήριο θα αναπτυχθεί σε ενότητες, όπως:

1. Συνοπτική θεωρητική προσέγγιση στην έννοια της εκπαιδευτικής βιογραφίας.
2. Βιωματική εφαρμογή της τεχνικής με τη συγγραφή ενός προσωπικού σύντομου «ημερολογίου» προσωπικών εμπειριών – καταγραφή σε κείμενα ανώνυμα.

3. Ανταλλαγή των ανώνυμων κειμένων και αξιοποίησή τους σε ομάδες.

Βιβλιογραφία

Alheit P., Bron-Wojciechowska A., Brugger E. & Dominicé P. (eds) (1995): *The Biographical Approach in European Adult Education*. Wien, Verband Wiener Volksbildung.

Atkinson, R. (1998). The life story interview. *Sage University Papers on Qualitative Research Methods*, Vol. 44. Thousand Oaks, CA: Sage.

Demetrio D (1991): L'approccio biografico in educazione degli adulti in "Scuola e città", n°9.

Dominice, P. (1990). Composing Education Biographies. Στο Mezirow, J(1990). *Fostering Critical Reflection in Adulthood*. San Francisco: Jossey Bass, σελ. 194-212.

Dominice, P. (2000). *Learning from our lives: Using educational biographies with adults*. San Francisco: Jossey-Bass.

Dominice, P. (2007). Educational Biography as a reflective Approach to the Training of Adult Educators. Στο Alheit, P., West, L., Andersen, A. Merrill, B. (2007). *Using biographical and life history approaches in the study of adult and lifelong learning : European perspectives*. Frankfurt: Peter Lang, σελ. 241-254.

Κουλαουζίδης, Γ. (2010). Η εκπαιδευτική βιογραφία ως τεκμήριο έρευνας στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Στο Δ. Βεργίδης & Α. Κόκκος (επιμ.). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 192-211

Πανταζής, Π. (2004). *Από τα Υποκείμενα στο Υποκείμενο: Η βιογραφική προσέγγιση στη ψυχοκοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παζιώνη-Καλλή, Κ. (2012). Η Βιογραφική Ερμηνευτική Μέθοδος, ως εναλλακτική ερευνητική επιλογή στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 27, σελ. 21-30.

Plummer, Ken. (2000). *Τεκμήρια Ζωής: Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσιώλης, Γ. (2006). *Ιστορίες Ζωής και Βιογραφικές Αφηγήσεις - Η βιογραφική προσέγγιση στην κοινωνιολογική ποιοτική έρευνα*. Αθήνα : Κριτική

Χάιτα, Ι. (2014). *Βιογραφία και συμμετοχή σε μαθησιακές διεργασίες*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διατριβή. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο